

Autor fenomenálnej série Nadácia

ISAAC ASIMOV

OCEĽOVÉ
JASKYNE

DRUHÁ KNIHA SÉRIE ROBOT

Ljndeni

Oceľové jaskyne

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Lindeni

Isaac Asimov

Oceľové jaskyne – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2023

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

OCEĽOVÉ JASKYNE

ISAAC ASIMOV

OCEĽOVÉ JASKYNE

DRUHÁ KNIHA SÉRIE ROBOT

Z angličtiny preložil Patrick Frank

Ljndeni

Isaac Asimov: The Caves Of Steel

Copyright © Isaac Asimov 1954

Translation © Patrick Frank, 2023

Slovak edition © Albatros Media Slovakia, s. r. o., 2023

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať za účelom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN tištěné verze 978-80-566-3203-1

ISBN e-knihy 978-80-566-3322-9 (1. zveřejnění, 2023) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-566-3323-6 (1. zveřejnění, 2023) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-566-3321-2 (1. zveřejnění, 2023) (ePDF)

*Mojej žene Gertrude
a synovi Davidovi.*

OBSAH

1	ROZHOVOR S KOMISÁROM	11
2	CESTA EXPRESOM	24
3	INCIDENT V OBUVNÍCTVE	38
4	PREDSTAVENIE RODINE	48
5	ANALÝZA VRAŽDY	63
6	ŠEPOT V SPÁLNI	77
7	NÁVŠTEVA KOZMOPOLISU	86
8	DEBATA O ROBOTOVI	101
9	VYSVETLENIE OD VESMÍRANA	114
10	POPOLUDNIE DETEKTÍVA V CIVILE	129
11	ÚNIK PO PÁSOCH	144
12	SLOVÁ EXPERTA	159
13	OČAMI ROBOTA	175
14	MOC MENA	192
15	ZATKNUTIE SPRISAHANCA	206
16	OTÁZKA MOTÍVU	219
17	UZAVRETIE PROJEKTU	234
18	KONIEC VYŠETROVANIA	247

ROZHOVOR S KOMISÁROM

Eli Baley došiel až k stolu, kým si uvedomil, ako nedočkavo sa naňho pozerá R. Sammy.

Strohá podlhovastá tvár mu viditeľne stuhla. „Čo chceš?“

„Volá ťa šéf, Eli. Máš za ním ísť, len čo sa tu objavíš.“

„Dobre.“

R. Sammy tam len tupo stál.

Baley mu povedal: „Veď hovorím, že dobre! Choď preč!“

R. Sammy sa zvrtol a odišiel si plniť iné povinnosti. Baley podráždene uvažoval, prečo by ich nemohol plniť radšej nejaký človek.

Na chvíľu ho ešte zdržala kontrola vrecúška na tabak a rýchle prepočty. Keď obmedzí spotrebu na dve fajky denne, mal by mu vydržať do ďalšieho prídelu.

Až potom vyšiel spoza zábradlia (pred dvomi rokmi ho povýšili, takže dostal rohové pracovisko s vlastným zábradlím) a vykročil cez dlhú spoločnú miestnosť.

Keď šiel okolo Simpsona, kolega odtrhol zrak od ortuťovej čítačky. „Chce ťa vidieť šéf, Eli.“

„Viem. Už mi to vravel R. Sammy.“

V hĺbinách čítačky sa vinula husto kódovaná páska umožňujúca hľadať a analyzovať informácie v „pamäti“ uloženej do vibračných diagramov na lesklej ortuti.

„Keby som sa nebál, že si zlomím nohu, nakopal by som ho do zadku,“ pokračoval Simpson. „Len včera som videl Vincea Barretta.“

„Áno?“

„Snažil sa získať naspäť svoje miesto. Alebo akékoľvek iné v zbere. Ten mladý chudák je totálne zúfalý, ale čo som mu mal povedať? Jeho prácu robí R. Sammy, a tým to hasne. Vince sa teraz musí živiť ako distribútor na kvasinkovej farme. A pritom je to taký bystrý chlapec! Všetci ho mali radi.“

Baley pokrčil plecami a povedal strnulejšie, ako chcel či cítil: „Všetci s tým musíme nejakو žiť.“

Šéf mal vlastnú kanceláriu s menom JULIUS ENDERBY na dymovom skle. Pekný font úhľadne vybrúsený do sklenej dosky. Pod menom stálo ešte POLICAJNÝ KOMISÁR MESTA NEW YORK.

Vošiel dnu a ohlásil sa: „Volali ste ma, pán komisár?“

Enderby zdvihol hlavu. Nosil okuliare, lebo na klasické šošovky mal príliš precitlivené oči. Až keď ste si na ne zvykli, tak vám došlo, že jeho tvár je mimoriadne fádna. Baley mal silný pocit, že tie okuliare si tak cení práve preto, lebo mu dodávajú nádych osobnosti, ktorý by mu inak chýbal. Mal podozrenie, že jeho očné buľvy v skutočnosti nie sú ani zďaleka také citlivé, ako sa tvári.

Komisár vyzeral dosť nervózne. Potiahol si manžety, vystrel sa na stoličke a až priveľmi srdečne spustil: „Sadni si, Eli. Sadni si.“

Baley sa strnulo posadil a čakal.

Enderby sa opýtal: „Ako sa má Jessie? A čo chlapec?“

„Dobre,“ odvetil Baley neúprimne. „V pohode. A vaša rodina?“

„Dobre,“ zopakoval po ňom Enderby. „V pohode.“

Tak tento začiatok sa veľmi nepodaril.

Baley si pomyslel: Na jeho tvári je niečo čudné.

Nahlas povedal: „Pán komisár, bol by som radšej, keby ste po mňa neposielali R. Sammyho.“

„Ale veď vieš, ako to vnímam, Eli. Keď ho tu však už raz máme, musíme ho na niečo využívať.“

„Je to nepríjemné, pán komisár. Povie mi, že mám ísť sem, a ostane tam stáť. Chápete, ako to myslím? Musím mu prikázať, aby odišiel niekam inam, inak tam bude len stáť ako tlk.“

„Aha. Tak to bola moja chyba, Eli. Prikázal som mu odovzdať ti odkaz a zabudol som dodať, aby sa potom vrátil k svojej práci.“

Baley si vzdychol, až mu okolo hlbokých hnedých očí vyskočila spleť vrások. „Tak či onak, chceli ste ma vidieť?“

„Áno, Eli,“ povedal komisár, „ale nebude to nič jednoduché.“

Vstal, obrátil sa k podriadenému chrbtom a prešiel k stene za stolom. Siahol tam na nenápadný kontakt a časť z nej odrazu spriehľadnela.

Baley pre nečakaný príval svetla zažmurkal.

Komisár sa usmial. „Dal som si ho nainštalovať vlni, Eli. Myslím, že som ti ho ešte neukazoval. Poď sa pozrieť! Za starých čias mali také skoro všetky miestnosti. Hovorilo sa im ‚okno‘, vieš?“

Samozrejme, že to vedel, čítal o tom v nejednom historickom románe.

„Počul som o nich,“ odvetil.

„Poď sem.“

Trocha žmúril oči pred sivastou žiarou zvonka, no poslúchol nadriadeného. Pripadalo mu takmer až neslušné, že takto odhaľuje súkromie pred vonkajším svetom. Komisár to s tým staromilstvom niekedy dosť preháňal.

Ako s tými okuliarmi, pomyslel si.

To je ono! To mi na ňom nesedelo!

„Prepáčte, pán komisár, ale nemáte náhodou nové okuliare?“

Enderby sa naňho trocha prekvapene pozrel, zložil si ich, sklonil k nim pohľad a potom ho obrátil naspäť na podriadeného. Bez nich bola jeho okrúhla tvár ešte okrúhlejšia a brada ešte trocha tučnejšia. Vyzeral aj mierne rozpačito, lebo nevedel poriadne zaostriť zrak.

„Áno,“ odvetil napokon.

Znova si nasadil okuliare na nos a s nefalšovaným hnevom prezradil: „Staré sa mi pred tromi dňami rozbili. Zbehlo sa viacero vecí naraz, nestíhal som si zohnať nové a až do dnešného rána som bol bez nich. Tie tri dni boli hotoové peklo, Eli.“

„Pre okuliare?“

„Aj pre ne, aj pre iné. Dostaneme sa k tomu.“

Obrátil sa k oknu a Baley ho napodobnil. Trocha šokovane si uvedomil, že vonku prší. Na moment len fascinovane pozoroval, ako zhora padajú kvapky vody, zatiaľ čo komisár sa tváril pyšne, akoby ten úkaz zariadil on osobne.

„Toto je tretí raz za posledný mesiac, čo vidím dážď. Je to fantastický pohľad, čo povieš?“

Baley musel napriek všetkému priznať, že je to skutočne pôsobivé. Za svojich štyridsaťdva rokov zažil dážď len párkrát. Vlastne sa to isté dalo povedať aj o všetkých ostatných prírodných javoch.

Miesto toho však povedal: „Vždy mi to pripadá ako hrozné mrhanie vodou. Nemala by len tak padať na mesto. Mala by sa sústreďovať v rezervoároch.“

„Lebo si modernista, Eli,“ vyhlásil komisár. „To je tvoj hlavný problém. Za starých čias ľudia žili pod holým nebom. Teraz nemyslím len tých na farmách, ale aj v mestách. Dokonca aj v New Yorku. Keď pršalo, nevnímali to ako mrhanie vodou. Vychutnávali to. Žili v úzkom kontakte s prírodou. Bolo to zdravšie a lepšie. Problém moderného sveta je

v tom, že sa tak hrozne oddelil od prírody. Prečítaj si niekedy dačo o storočí uhlia.“

Baley o ňom už dávno čítal. Mnohokrát tiež počul, ako ľudia frflú na vynález jadrového reaktora. Aj on naň frflal, keď sa niečo nedarilo alebo keď bol unavený. Kedysi dávno, v storočí uhlia, ľudia frflali na vynález parného stroja. V jednej Shakespearovej hre postava frfle na vynález pušného prachu. O tisíc rokov neskôr bude zase niekto frflať na vynález pozitronického mozgu.

Dopekla aj s tým!

Zachmúrene povedal: „Pozri sa, Julius...“ (Nemal vo zvyku v pracovnom čase komisárovi tykať bez ohľadu na to, že on mu tykal stále.) „Pozri sa, Julius, hovoríš o všetkom, len nie o tom, kvôli čomu si ma sem zavolať. Znervózňuje ma to. O čo ide?“

Komisár odvetil: „Dostanem sa k tomu, Eli, ale musím to spraviť po svojom. Ide o... problémy.“

„Jasné. Na tejto planéte sú večne len samé problémy. Zase nejaké s erkami?“

„Svojím spôsobom, Eli. Stojím tu pri okne a uvažujem, koľko problémov ešte náš starý svet zvládne. Keď som si to okno dal nainštalovať, nepustil som si do kancelárie len z času na čas oblohu. Pustil som sem celé mesto. Pozerám sa naň a uvažujem, čo s ním bude o ďalších sto rokov.“

Baley mu sa bridila jeho sentimentalita, napriek tomu sa však pristihol, že aj on fascinovane hľadí cez okno. Ešte aj za pochmúrneho počasia bol pohľad na mesto skrátka úchvatný. Policajné riaditeľstvo sídlilo na vrchných poschodiach radnice a tá siahala fakt vysoko. Okolité mrakodrapy boli nižšie a z komisárovho okna im bolo vidieť na strechy. Vyzerali ako prsty, čo trčia nahor, akoby sa snažili uchopiť oblohu. Steny mali holé, bez ničoho, čo by narúšalo rovní

plochu. Každý z nich predstavoval vonkajší obal ľudského úľa.

„Možno mi je aj trocha ľúto, že prší,“ pokračoval Enderby. „V daždi nevidieť Kozmopolis.“

Baley sa pri týchto slovách pozrel na západ. Obzor sa strácal v šere. Vzdialenejšie výškové budovy New Yorku boli čoraz rozmazanejšie a postupne mizli v bielom opare.

„Aj bez toho viem, ako vyzerá,“ podotkol.

„Mne sa páči, ako vyzerá práve odtiaľto,“ namietol komisár. „Dá sa rozoznať v medzere medzi dvomi brunswickými sektormi. Tiahnu sa tam nižšie kupoly. To je rozdiel medzi nami a Vesmíranmi. My sa držíme pokope a ťaháme nahor. U nich má každá rodina vlastnú kupolu. Jedna rodina, jeden dom. A medzi domami voľný priestor. Rozprával si sa niekedy s nejakým Vesmíranom, Eli?“

„Párkrát. Asi pred mesiacom som s jedným hovoril rovnako tu, cez váš interkom,“ odvetil Baley trpezlivo.

„Áno. Už si spomínam. Ale aj tak sa na to pozerám trochu filozoficky. My a oni... Rôzny životný štýl.“

Baleymu začínalo trocha zvierat žalúdok. Čím opatrnejšie sa k tomu komisár stavia, tým horšie to nakoniec bude.

„Dobre,“ povedal, „ale čo je na tom také prekvapujúce? Osem miliárd ľudí sa na Zemi nedá ubytovať v samostatných kupolách. Vesmírania majú na svojich svetoch kopu miesta, a tak žijú inak ako my.“

Komisár sa vrátil ku kreslu a znova sa doň posadil. Uprene sa zahľad na Baleyho. Jeho oči vyzerali pod dioptrickými sklami menšie ako v skutočnosti. Povedal: „Nie všetci sú také tolerantní k odlišným kultúram. To platí na nás rovnako ako na Vesmírany.“

„Okej. A čo?“

„Nuž, pred tromi dňami jeden Vesmíran zomrel.“

Konečne prechádzali k veci. Baley nepatrne podvihol kútky pevne zovretých úst, na jeho dlhej smutnej tvári to však nemalo viditeľný efekt. Povedal: „No to je škoda. Dúfam, že na niečo nákazlivé. Vírus. Trebárs prechladnutie?“

Komisár sa tváril zaskočene. „O čom to hovoríš?“

Neobťažoval sa mu to vysvetľovať. Presnosť, s akou Vesmírania potlačili v svojej spoločnosti choroby, bola všeobecne známa. Opatrnosť, s akou sa stavali k pozemským šíriteľom nákazlivých chorôb, bola ešte známejšia. Na druhej strane však komisár jeho sarkazmus zjavne nepochopil.

Povedal mu: „To nič. Tak na čo zomrel?“ Obrátil sa naspäť k oknu.

Komisár odvetil: „Príčinou smrti bola diera v hrudi. Nieкто ho zabil anihilátorom.“

Baley zmeravel. Bez toho, aby sa obrátil, hlesol: „O čom to hovoríte?“

„O vražde,“ odpovedal Enderby ticho. „Si detektív v civile. Vieš, čo je vražda.“

Až teraz sa obrátil. „Ale Vesmíran?! Pred tromi dňami?“

„Áno.“

„Kto to spáchal? A ako?“

„Vesmírania tvrdia, že to bol pozemšťan.“

„Vylúčené!“

„Prečo? Ani ty nemáš rád Vesmíranov. Ani ja. Kto na Zemi by ich už mal rád? No a nieкто ich neznášal ešte o niečo viac. To je celé.“

„Jasné, ale...“

„V losangeleských fabrikách došlo k požiarom. V Berlíne rozbíjali erká. V Šanghaji sa rozpútali nepokoje.“

„Dobre...“

„Všetko to poukazuje na rastúcu nespokojnosť. Možno aj na nejakú organizáciu, ktorá by za tým mohla stáť.“

Baley vyhlásil: „Ja to stále nechápem. Snažíte sa ma skúšať alebo čo?“

„Prosím?“ Komisára to viditeľne zaskočilo.

Uprene sa naňho zahľadel. „Pred tromi dňami zavraždili Vesmírana a jeho krajanovia si myslia, že to spáchal nejaký pozemšťan. Až doteraz,“ veľavravne klopol prstom po stole, „sa nič z toho nedostalo na verejnosť. Je to tak? Ak áno, potom mi to pripadá fakt neuveriteľné, pán komisár. Jozafát, veď také dačo by dokázalo vymazať New York z povrchu Zeme – keby sa to naozaj stalo.“

Komisár pokrútil hlavou. „Také jednoduché to nie je. Pozri sa, Eli, tri dni lietam ako handra. Bol som na porade so starostom. Bol som v Kozmopolise. Bol som aj dolu vo Washingtone prebrať to s Pozemským vyšetrovacím úradom.“

„Fakt? A čo na to ich agenti?“

„Vraj je to náš problém. Stalo sa to vnútri mesta. Kozmopolis spadá pod jurisdikciu New Yorku.“

„Ale má extrateritoriálne výsady.“

„Viem. Aj k tomu sa dostaneme.“ Komisár uhol pred jeho tvrdým pohľadom. Na moment to vyzeralo, akoby sa ich úlohy prehodili a niekto komisára kruto degradoval na Baleyho podriadeného. Aj Baley sa správal, akoby o tej zmene vedel a akceptoval ju.

„Mohli by si to vyšetriť sami Vesmírania,“ nadhodil.

„Počkaj moment, Eli,“ prosil ho komisár. „Neuháňaj ma. Chcem ti vysvetliť svoju situáciu. Bol som tam, keď sa na to prišlo. Mal som s ním stretnutie – myslím s Rojom Nemenuhom Sartonom.“

„To je obeť?“

„Presne tak.“ Komisár si vzdychol. „Ešte päť minút a bol by som to ja, kto našiel telo. To by bol ale šok! Aj tak to bolo

brutálne. Prišli za mnou a oznámili mi to. Rozbehla sa tým trojdňová nočná mora, Eli. Takáto vražda a k tomu ešte všetko rozmazané, lebo nemám čas zohnať si nové okuliare. Aspoň to posledné sa mi už však nikdy nestane. Objednal som si hneď troje.“

Baley sa pokúsil predstaviť si, ako to prebiehalo. Priam videl vysokých štíhlych Vesmíranov, ako idú ku komisárovi s tragickou správou a ako mu ju predkladajú svojím klasickým spôsobom – bez emócií či akéhokoľvek prikrášľovania. Julius si zložil okuliare a začal ich čistiť. Pod vplyvom šokujúcej správy mu zrejme vypadli a potom sa už mohol len s roztrasenými mäkkými perami pozerať na ich rozbité sklá. Baley nepochyboval, že ho okuliare minimálne päť minút trápili viac ako zavraždený Vesmíran.

Komisár pokračoval: „Je to pekelná situácia. Ako vravíš, Vesmírania majú extrateritoriálne výsady. Môžu trvať na vlastnom vyšetrowaní a hlásiť vládam na svojich svetoch, čo sa im zachce. Vonkajšie svety môžu ich hlásenia využiť ako zámienku na ďalšie reparácie. Vieš si predstaviť, čo by to urobilo s našim obyvateľstvom?“

„Pre Biely dom by bola politická samovražda, keby súhlasil s výpalným.“

„A pre ostatných celkom iná samovražda, keby ho odmietol.“

„To mi nemusíte vysvetľovať,“ prikývol Baley. Bol ešte malý, keď z vesmíru prileteli lesklé krížniky a vysadili svojich vojakov vo Washingtone, v New Yorku a Moskve, aby vymohli, čo im údajne patrí.

„Tak vidíš. Či už zaplatíme, alebo nie, budú problémy. Jediný spôsob, ako sa z toho dostať, je odhaliť vraha a odovzdať ho Vesmíranom. Je to na nás.“

„Prečo to nenecháme PVÚ? Aj keď je to z čisto právneho hľadiska naša jurisdikcia, môže to mať dopad na medziplacetárne vzťahy...“

„PVÚ sa toho ani nedotkne. Je to nebezpečné a stalo sa to u nás.“ Na moment zdvihol hlavu a prosebne sa pozrel na podriadeného. „Nie je to dobré, Eli. Všetkým nám tu hrozí strata práce.“

Baley namietol: „Žeby nás nahradili úplne všetkých? Nezmysel! Nemajú ľudí vyškolených na túto prácu.“

„Erká,“ vzdychol komisár. „Majú erká.“

R. Sammy je len začiatok. Robí nám poskoka. Iní však môžu hliadkovať na expresných trasách. Dofrasa, človeče, Vesmíranov poznám lepšie ako ty a viem, čo robia. Majú erká, ktoré by vedeli robiť aj tvoju prácu. Aj tú moju. Mohli by nás deklasifikovať. No a uchádzať sa o prácu v našom veku...“

Baley zafučal: „Rozumiem.“

Komisár sa tváril zahanbene. „Prepáč, Eli.“

Baley prikývol. Snažil sa nemyslieť na otca. Komisár jeho príbeh, samozrejme, poznal.

Nakoniec sa opýtal: „Kedy vyrukovali s možným nahrádzaním?“

„Pozri sa, Eli, netvár sa tak naivne. Už sa to dávno deje. Prebieha to dobrých dvadsaťpäť rokov – odkedy prišli na Zem. To predsa vieš. Ak ten prípad pokašleme, znamená to veľký krok k tomu, aby sme prestali dúfať, že raz dostaneme penzijnú knižku. Na druhej strane, ak sa nám ho podarí vyriešiť, Eli, ak to zvládneme podľa ich predstáv, mohli by sme nadhlo oddialiť zlé časy. Najmä pre teba by to mohla byť skutočná výhra.“

„Pre mňa?“ čudoval sa Baley.

„Budeš vedúcim vyšetrovania, Eli.“